

სახელმწიფო შეკვეთები უახლეს ტექნოლოგიებზე - ქვეყნის ინოვაციური აქტიურობის ინსტრუმენტი

ნინო ქიტუაშვილი
სტუ-ს დოქტორანტი

რეზიუმე

ინოვაციურ აქტიურობას ქვეყანაში საწარმოების მიერ გამოშვებული ინოვაციური პროდუქციის ექსპორტი და სამამულო წარმოებაში ასეთი პროდუქციის, ტექნოლოგიებისა და გამოგონებების დანერგვა განსაზღვრავს. აღნიშნულის გათვალისწინებით, ქვეყნის ინოვაციური განვითარების სტიმულირებისათვის აქტუალურია სახელმწიფო შესყიდვების მექანიზმის შესაძლებლობების გამოყენება, როგორც: ა) ინოვაციების ფინანსირების საბიუჯეტო მექანიზმი; ბ) ინოვაციური საქმიანობისა რეგულირებისა და სტიმულირების მექანიზმი, ბაზარზე უახლეს ნიმუშებსა და ტექნოლოგიებზე მოთხოვნილებების სტიმულირების მეშვეობით. სახელმწიფო შეკვეთის მიღება - ინოვაციური მიზნებისათვის გამოყოფილი სახსრების გამოყენებით მაღალტექნოლოგიური პროდუქციის შექმნის უტყუარი და საიმედო საშუალებაა. სახელმწიფო შესყიდვების პროცესის გამარტივება - ეს ფინანსების განაწილების ის სქემაა, რომელიც სახელმწიფომ უნდა შესთავაზოს საწარმოებს ინოვაციურ საქმიანობაში ჩასართავად და მმართველობის სუბიექტებს ქვეყნის ეკონომიკაში სახელმწიფო სახსრების დასაბანდებლად.

საკვანძო სიტყვები: სახელმწიფო შეკვეთა, სახელმწიფო შესყიდვა, ინოვაციური პროდუქცია, ინოვაციური აქტიურობის ამაღლება, პროკურემენტი

The State Order - The Instrument of Innovative Development of Economy

Nino Qitushvili, Phd student of GTU

Summary

Innovative activity in the country is connected with intensity of activities of the accounting entities located in the territory of this region on development and deployment of new technologies or advanced products. Now the problem of use of the mechanism of public procurements is actual for stimulation of innovative development of economy of the Georgian regions which is based on two principles: a) the system of public procurements acts as the mechanism of direct budget financing of innovative developments; b) the system of public procurements acts as the instrument of regulation and stimulation of innovative activities. Receipt of the state order a certain and reliable way of an invest-

ment of public funds in the Georgian economy, and economic development of the Georgian regions directly depends on their innovative potential and innovative activity in its territory.

* * * * *

მაღალგანვითარებული ეკონომიკის ქვეყნებში თანამედროვე პოსტკრიზისულ პერიოდში ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრიორიტეტად მიჩნეულია ინსტიტუციური პრობებისა და სახელმწიფო შესყიდვების სისტემის ეფექტურობის ამაღლება, რაც 2014 წლის 15 იანვრის „სახელმწიფო შესყიდვების ევროპული დირექტივით“ ეკონომიკური განვითარების უზრუნველყოფის სტრატეგიულ ინსტრუმენტად და საკვანძო ამოცანად განიხილება. როგორც მემორანდუმშია აღნიშნული, ევროკავშირის ქვეყნების დიდ ნაწილში, საბიუჯეტო შეზღუდვებისა და ეკონომიკური სიძნელების გამო, სახელმწიფო შესყიდვები, როგორც არასდროს, არსებული საშუალებების ოპტიმალური გამოყენებით, უზრუნველყოფენ მითითებული ქვეყნების ეკონომიკურ ზრდას, რითაც ხელს უწყობენ სტრატეგიის: „ევროპა 2020“ ამოცანების რეალიზაციას.

ქვეყანაში ინოვაციური აქტიურობა¹ დაკავშირებულია კონკრეტული რეგიონის ტერიტორიაზე განლაგებული სამეურნეო სუბიექტების საქმიანობის შედეგად ახალი ან გაუმჯობესებული პროდუქციის (ტექნოლოგიების) წარმოების, სავაჭრო და სამომხმარებლო საქონელბრუნვის დანერგვის ინტენსივობასთან. ქვეყანაში ინოვაციური აქტიურობის მაჩვენებელი განისაზღვრება საწარმოების მიერ გამოშვებული ინოვაციური პროდუქციის ექსპორტით, წარმოებაში ასეთი პროდუქციის, ტექნოლოგიების და გამოგონებების დანერგვით. სტატისტიკური მონაცემების თანახმად საქართველოში ინოვაციურად აქტიურ სამრეწველო საწარმოებს შესაძლოა მივაკუთვნოთ საერთო რაოდენობის მხოლოდ 3%². რუსეთში ეს მაჩვენებელი 9,4%, ევროკავშირის ქვეყნებში 50%, ხოლო ამერიკის შეერთებულ შტატებში 30% შეადგენს³. შესაბამისად, საქართველოში ინოვაციური პროდუქციის წარმოებისა და ექსპორტის განვი-

1. European Commission-15/01/2014 wvdomis reJimi Hhttp://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement
2. ა. თვალჭრელიძე, ა. სილაგაძე, გ.ქემელაშვილი, დ. გეგია - „საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამა“ 2011.
3. С. В. Саванович. Проблема повышения инновационной активности российских предприятий /www.mai.ru/events/sfiro/articles/sec7/savanovich.doc

თარების პოტენციალი ამ ეტაპზე იმდენად მცირეა, რომ იგი ვერ იქნება საქართველოს ეკონომიკისათვის პრიორიტეტული, მაგრამ არსებული ინოვაციური შესაძლებლობები, რომლებიც ასევე შედგება ინტელექტუალური, მატერიალურ-ტექნიკური, ინფორმაციული, ფინანსური და სხვა რესურსებისაგან, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მაქსიმალურად უნდა იქნას გამოყენებული საკუთრივ ქვეყნის განვითარებისათვის.

ამერიკის შეერთებულ შტატებში ინოვაციურ პროდუქციაზე ფედერალური სახელმწიფო სისტემის ფარგლებში სახელმწიფო შესყიდვები უკვე გასული საუკუნის მეორე ნახევრიდან წარმატებით გამოიყენება როგორც ქვეყნის სამრეწველო, სოციალურ-ეკონომიკური, სამეცნიერო-ტექნოლოგიური და ინოვაციური პოლიტიკის რეალიზაციის ინსტრუმენტი. ეკონომიკურმა სისტემამ და სახელმწიფო პოლიტიკამ, შექმნეს რა ხელსაყრელი გარემო ინოვაციური და მაღალტექნოლოგიური ბიზნესისათვის, ეფექტური საკანონმდებლო მექანიზმები თავდაცვის სფეროდან სამოქალაქო, სახელმწიფო სექტორიდან სამოქალაქო ტრანსფერისათვის, გამოიწვია ტექნოლოგიების განვითარება და გავრცელება, გავლენა მოახდინა მსოფლიო ეკონომიკურ და ტექნოლოგიურ სფეროებზე და, ფაქტობრივად, ხელი შეუწყო მრეწველობის ახალი დარგების, მაგალითად: ინტერნეტის და მასთან დაკავშირებული საინფორმაციო-ტელესაკომუნიკაციო ტექნოლოგიების, გლობალური სანავიგაციო სისტემის და სხვა თანამგზავრული ტექნოლოგიების, სამედიცინო დიაგნოსტიკის და თერაპიის ახალი მეთოდების შექმნას.

აღნიშნულის გათვალისწინებით, ქვეყნის ეკონომიკის ინოვაციური განვითარების სტიმულირებისათვის აქტუალური ხდება სახელმწიფო შესყიდვების მექანიზმის გამოყენება. თავის მხრივ აღნიშნული შესყიდვების ეფექტურობა და მათი ინოვაციურ აქტიურობაზე ზემოქმედება ეფუძნება ორ პრინციპს:

- სახელმწიფო შესყიდვების სისტემა გვევლინება როგორც ინოვაციების ფინანსირების პირდაპირი საბიუჯეტო მექანიზმი. აქ მნიშვნელოვანია სახელმწიფო შესყიდვების მოცულობისა და საჭიროების დასაბუთება, სახელმწიფოს ინოვაციური განვითარების პროგრამასთან მათი ურთიერთკავშირის უზრუნველყოფა;

- ინოვაციური პროდუქციის ბაზრის განვითარების საშუალებით სახელმწიფო შესყიდვების სისტემა გვევლინება როგორც ინოვაციური საქმიანობის რეგულირებისა და სტიმულირების მექანიზმი, მათ შორის პროდუქციის ბაზარზე უახლეს ნიმუშებსა და ტექნოლოგიებზე მოთხოვნილებების სტიმულირების მეშვეობით. ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია ბარიერების დაწევა და ისეთი კონკურენტული პირობების დაწესება, რომელიც ხელს შეუწყობს სახელმწიფო ბაზარზე ინოვაციური პროდუქციის მწარმოებელი საწარმოების შესვლას⁴.

4. Смотрицкая И. И. Государственный заказ как механизм

სახელმწიფო შეკვეთის მიღება - ინოვაციური მიზნებისათვის გამოყოფილი სახელმწიფო სახსრების გამოყენებით მაღალტექნოლოგიური პროდუქციის შექმნის უტყუარი და საიმედო საშუალებაა. სახელმწიფო შესყიდვების პროცესის გამარტივების მეშვეობით ფინანსების განაწილების ზუსტად ეს სქემა უნდა შესთავაზოს სახელმწიფომ საწარმოებს ინოვაციურ საქმიანობაში ჩასართავად და მმართველობის სუბიექტებს ქვეყნის ეკონომიკაში სახელმწიფო სახსრების ჩასადებად (დასაბანდებლად).

სახელმწიფო საჭიროებისათვის გამიზნული სახელმწიფო შეკვეთა კვლავწარმოების პროცესის ახალ ფაქტორებს და პირობებს აყალიბებს, მოტივირებულს ხდის განვითარების ინოვაციურ ეტაპზე გადასვლას.

ინოვაციურ პროდუქციაზე სახელმწიფო შეკვეთის რეალიზების შედეგს მზა პროდუქტი - ინოვაციური თვისებების მქონე საქონელი, სამუშაოები, მომსახურება წარმოადგენს.

აუცილებელია შემუშავდეს სახელმწიფოს, ბიზნესის და სამეცნიერო-საგამანათლებლო გარემოს ეფექტური ურთიერთქმედების მექანიზმები ქვეყნის და რეგიონების მასშტაბით, რაც შესაძლოა გამოვლინდეს სამეცნიერო-ტექნიკური და ინოვაციური პროდუქციის შესყიდვების რეგიონალური სისტემის ფორმირებაში.

სახელმწიფო შეკვეთების ჩამოყალიბებულ სისტემას ასევე შეუძლია შეასრულოს წამახალისებელი ფუნქცია ინოვაციური ეკონომიკის ჩამოყალიბების პირობებში, რაც გამოიხატება ინოვაციურ პროდუქციაზე მოთხოვნების სტიმულირებაში, ინოვაციური პროცესების რეგულირებაში, ქვეყნის მასშტაბით ინოვაციური საქმიანობის გააქტიურების რეალური წინაპირობების შექმნაში. ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებში ინოვაციური საქმიანობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტს მცირე და საშუალო საწარმოების მხარდასაჭერად სხვადასხვა სამთავრობო ორგანიზაციების მიერ გაფორმებული სამეცნიერო კვლევების ჩატარების და ინოვაციური პროდუქციის წარმოების ხელშეწყობი სახელმწიფო ხელშეკრულებები წარმოადგენს. ასეთ ხელშეკრულებებში მკაცრად არის განერილი და შეთანხმებული გათვალისწინებული ინოვაციური პროექტის ყველა ძირითადი მახასიათებელი (შესრულების ვადები, გასათვალისწინებელი ხარჯები, შედეგები და ა.შ.). გასათვალისწინებელი ხარჯები, როგორც წესი, ფიქსირდება სამუშაოების დაწყებამდე, ხოლო საბოლოო ანგარიშგება ხორციელდება მათი დამთავრების შემდეგ. სუბსიდიები და სუბვენციები ჩვეულებრივ გამოიყოფა მცირე საწარმოების მიერ რეალიზებული რადიკალური და სარისკო ინოვაციური პროექტების მხარდასაჭერად. სახელმწიფო ხელშეკრულებები აუცილებლად ითვალისწინებს შემდეგი სახის მნიშვნელოვან მოთხოვნებს:

стимулирования инновационной деятельности предприятий-резидентов особой экономической зоны „Дубна“/ <http://www.hse.ru/mag/gz/2010-22/42582557.html>

- შემკვეთის განაცხადის შესაბამისად, დათქმულ დროში, შემსრულებლის მიერ სამეცნიერო-ტექნიკური პრობლემის გადასაწყვეტად აუცილებელი შედეგების მიღებას, რაც ასევე ითვალისწინებს უარყოფითი შედეგის მიღებასაც;

- სამუშაოს შესრულების პერიოდში შემკვეთის მიერ შემსრულებლის საჭირო რაოდენობით დაფინანსებას;

- შემკვეთის მიერ შესრულებული სამუშაოს მონაკვეთი შედეგების შექმნის შესაძლებლობის გარანტიას და პრიორიტეტს.

სამწუხაროდ, საქართველოში სახელმწიფო შეკვეთა ჯერ ვერ გახდა სახელმწიფოს სამეცნიერო-ტექნიკური და ინოვაციური პოლიტიკის რეალიზაციის, ქვეყანაში ინოვაციური აქტიურობის ამაღლების ეფექტური მექანიზმი. სახელმწიფო შეკვეთის განთავსების არსებული წესი არ შეესაბამება პროკურემენტის (ინგ. პროცურემენტ) ძირითად პრინციპებს, არ განიხილავს ინოვაციურ პროდუქციას, როგორც შეკვეთის საგანს და ხელს არ უწყობს სახელმწიფო შეკვეთის იმ კვალიფიციური შემსრულებლებისათვის გადანაწილებას, რომლებსაც შეუძლიათ უკეთესი პროდუქციის მისაღებ ფასად შეთავაზება.

შესყიდვების შესახებ ქართული კანონმდებლობის ძირითად ნაკლოვანებას განაცხადების შედარება-შეფასებისას, პროდუქციის ფუნქციონალური და ხარისხობრივი მახასიათებლების, აგრეთვე კონკურსის მონაწილეთა კვალიფიკაციის საწინააღმდეგოდ, ფასის კრიტერიუმში წარმოადგენს, რაც მიუღებელია ინოვაციური და სამეცნიერო-ტექნიკური პროდუქციის შესყიდვებისას. მართალია საქართველოს შესყიდვების სააგენტოს თავმჯდომარის 2016 წლის 28 ივლისის №11 ბრძანებით დამტკიცდა ახალი „ორეტაპიანი ელექტრონული ტენდერისა და ორეტაპიანი გამარტივებული ელექტრონული ტენდერის ჩატარების წესი“, მაგრამ სატენდერო წინადადებების შეფასების კრიტერიუმები ისევ იძლევა სასურველ პროდუქტებზე წაყენებული მოთხოვნების მორგების შესაძლებლობას. ამავე დროს, დღეისათვის, ახალი წესით, ქვეყნის მასშტაბით, გამოცხადებულია მხოლოდ სამი ტენდერი და არც ერთი მათგანი დასრულებული არ არის.

საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ სახელმწიფო შეკვეთების სისტემასთან არაფორმალური მიდგომა მიზანშეუწონელია, რადგან იგი მხოლოდ საბიუჯეტო სახსრების ეკონომიაზეა ორიენტირებული და სახელმწიფო შესყიდვას არ განიხილავს როგორც სახელმწიფო რეგულირების, მოსახლეობისა და ბიზნესის ინოვაციური აქტიურობის ამაღლების, ეკონომიკის მოდერნიზების, სახელმწიფო მმართველობის სისტემის გაუმჯობესების მექანიზმს.

სამეცნიერო-ტექნიკურ და ინოვაციურ პროდუქციაზე სახელმწიფო შეკვეთის ფორმირების არსებულ საორგანიზაციო-ინსტიტუციონალურ ფორმებს შესყიდვების რეგიონალური სისტემის ჩამოყალიბებ-

ის მოსაზრებამდე მივყავართ. ექსპერიმენტული პროექტის ფარგლებში შესაძლოა წამოყენებული იქნას წინადადება რეგიონებში სპეციალიზირებული ორგანიზაციული სტრუქტურების ჩამოყალიბების მიზანშეწონილობის შესახებ, რომელთა საქმიანობის ძირითადი საგანი რეგიონში წარმოებული ინოვაციური პროდუქციის (მომსახურების) რეალიზაციის და პირიქით, სახელმწიფო შესყიდვების რეგიონალური პოლიტიკის რეალიზება განხორციელდება. აღნიშნული ხელს შეუწყობს რეგიონებში სპეციალიზირებული ინოვაციური საქმიანობის ხელსაყრელი ინსტიტუციონალური გარემოს ჩამოყალიბებას, ინოვაციურ პროდუქციაზე (მომსახურებაზე) მოთხოვნილებების სტიმულირებას და საბოლოოდ გამოიწვევს რეგიონების ტერიტორიაზე სახელმწიფო, რეგიონალური და მუნიციპალური ორგანოების მიერ მონიშნულ ტექნოლოგიების, უახლესი პროდუქციის, სამეცნიერო კვლევების სახელმწიფო შეკვეთების მექანიზმების მეშვეობით ინოვაციური აქტიურობის ამაღლებას.

დასკვნა

თანამედროვე ეტაპზე საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის პროდუქციის, სამუშაოებისა და მომსახურების სფეროში შესყიდვების უზრუნველყოფის აუცილებლობა გათვითცნობიერებული აქვს ყველა დაინტერესებულ მხარეს — სახელმწიფოს, ბიზნესს, საზოგადოებას.

სამეცნიერო-ტექნიკურ და ინოვაციურ პროდუქციაზე სახელმწიფო შეკვეთის ფორმირების არსებულ ფორმებს შესყიდვების რეგიონალური სისტემის ჩამოყალიბების მოსაზრებამდე მივყავართ. აღნიშნული ხელს შეუწყობს რეგიონებში სპეციალიზირებული ინოვაციური საქმიანობის ხელსაყრელი ინსტიტუციონალური გარემოს ჩამოყალიბებას, ინოვაციურ პროდუქციაზე მოთხოვნილებების სტიმულირებას და საბოლოოდ, რეგიონების ტერიტორიაზე ინოვაციური აქტიურობის ამაღლებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. European Commission-15/01/2014 wvdomis reJimi http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement
2. a.TvalWreliZe, a.silagaZe, g.qeSelaSvili, d.gegia - „saqarTvelos socialur-ekonomikuri ganviTarebis programa“ 2011.
3. С.В.Саванович. Проблема повышения инновационной активности российских предприятий / www.mai.ru/events/sfiro/articles/sec7/savanovich.doc
4. Смотрицкая И. И. Государственный заказ как механизм стимулирования инновационной деятельности предприятий-резидентов особой экономической зоны „Дубна“/ <http://www.hse.ru/mag/gz/2010-22/42582557.html>